

**Vabariigi Valitsuse määruse „Haljala valla ja Vihula valla osas
haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159
„Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskiri**

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Haljala valla ja Vihula valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärgiks on Eesti haldusterritoriaalse korralduse muutmise uue haldusüksuse moodustamisel kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi ka *omavalitsus*) volikogude algatusel. Eelnõu toetub omavalitsuste initsiatiivile algatada omaalgatuslikult omavalitsuste ühinemine moodustamaks tugevam, võimekam ja jätkusuutlikum omavalitsusüksus.

Eestis on hetkel 15 maakonda ning 213 omavalitsust, mis jagunevad 183 vallaks ja 30 linnaks. Eelnõuga muudetakse haldusterritoriaalset korraldust Lääne-Viru maakonnas. Hetkel kuulub Lääne-Viru maakonda kaks linna ja 13 valda, pärast haldusterritoriaalse korralduse muutmist jääb maakonda kaks linna ja 12 valda. Omavalitsuste koguarv Eestis väheneb ühe omavalitsuse võrra 212-le, kokku 182 valda ja 30 linna^{1,2}.

Ühinevad omavalitsused on³:

- 1) Haljala vald (pindala 183,0 km² ja rahvaarv 2459),
- 2) Vihula vald (pindala 364,3 km² ja rahvaarv 1930).

Eelnõuga rahuldatakse sisuliselt Haljala valla ja Vihula valla esitatud taotlused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks ning moodustatakse nimetatud valdade ühinemise teel uus haldusüksus nimega Lahemaa vald (kogupindala 547,3 km², rahvaarv 4389⁴).

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna nõunik Kaie Küngas (e-post kaie.kyngas@rahandusministeerium.ee; tel 611 3080), eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid ka regionaalarengu õigusnõunik Olivia Taluste (e-post olivia.taluste@rahandusministeerium.ee; tel 611 3092) ja regionaalhalduse osakonna nõunik Ave Viks (e-post ave.viks@rahandusministeerium.ee; tel 611 3079).

¹ Arvestades vaid eelnõus esitatud ühinemist. Vabariigi Valitsuse 21.07.2016 määruste nr 82 ja 83, 22.12.2015 määruste nr 151–153, 29.12.2016 määruste nr 168–174, 06.01.2017 määruste nr 3–5, 12.01.2017 määruste nr 6–12 ja 26.01.2017 määruste nr 18–28 ja 30–36 jõustumisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis 116-le, kokku 98 valda ja 18 linna. Arvestades Vabariigi Valitsuse istungile esitatud Haanjamaa valla, Hiiumaa valla, Kehtnakandi valla, Lahemaa valla, Mulgi valla, Põhjaranniku valla ja Võhandu valla moodustamise eelnõusid väheneb omavalitsuste koguarv veel 14 omavalitsuse võrra 102-le, kokku 85 valda ja 17 linna.

² Kuna taotletud haldusterritoriaalse korralduse muudatus jõustub 15. oktoobri 2017 toimuva korraliste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste käigus koos teiste haldusreformi käigus läbiviidatavate ühinemistega, siis muutub omavalitsuste koguarv ning valdade ja linnade arv veelgi.

³ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga.

⁴ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga, ühinemise hetkeks võib-olla muutunud.

Eelnõu õiguslikku kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi õigusosakonna jurist Heili Jaamu (e-post heili.jaamu@fin.ee; tel 611 3645). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (e-post sirje.lilover@fin.ee; tel 611 3638).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Eesti Keskerakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu valitsusliidu aluspõhimõtete 2016-2019. aasta 8. peatüki eesmärgiga „Kohalike omavalitsuste otsustusõiguse ja vastutuse suurendamiseks ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel viime ellu haldusreformi“.

Moodustatav omavalitsusüksus ei vasta haldusreformi seaduse §-s 3 sätestatud omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile.

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ kehtivat redaktsiooni, avaldamismärkega RT I, 29.08.2014, 16, Lääne-Viru maakonda käsitlevas osas.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millega muudetakse haldusterritoriaalset korraldust, määratakse uuele haldusüksusele nimi ja piirid ning korraldatakse piiride kandmine riigi maakatastri kaardile. Eelnõuga muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Lääne-Viru maakonda puudutavas osas. Eelnõus sätestatakse haldusterritoriaalse korralduse muutmise jõustumise aeg.

Ülevaade ühinemismenetlusest ja läbirääkimistest

Haljala Vallavolikogu tegi 20. septembri 2016 otsusega nr 174 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamine ning ettepaneku tegemine ühinemisläbirääkimiste alustamiseks“ Vihula Vallavolikogule ettepaneku alustada läbirääkimisi haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgiga moodustada omavalitsuse ühinemise tulemusena uus omavalitsusüksus. Vihula Vallavolikogu nõustus Vihula Vallavolikogu 3.novembril 2016 otsusega nr 150 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamise ettepanekuga nõustumine“.

Lähtudes läbirääkimiste ning menetlustoimingute tulemustest, võtsid Haljala Vallavolikogu ja Vihula Vallavolikogu 15. detsembril 2016 vastu otsused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgil moodustada Haljala ja Vihula valla ühinemisel uus haldusüksus Lahemaa vald.

Haljala ja Vihula valla ühinemisläbirääkimiste käigus on poolte esindajad seadnud ühiseks eesmärgiks moodustada omavalitsuste ühinemise tulemusena loodussõbralik omavalitsus, kus toetatakse külakogukondade püüdlusi elukeskkonna korraldamisel, soodustatakse

ettevõtluskeskkonna arengut ning tehakse koostööd Lahemaa Rahvuspargiga looduse, maastike ja kultuuripärandi kaitsmisel ning tutvustamisel.

Haljala ja Vihula vald on ajalooliselt kuulunud ühisesse kihelkonda ning olnud sotsiaalselt, kultuuriliselt ja majanduslikult tihedalt seotud ka hilisematel aegadel. Omavalitsuste elanikud kasutavad piirkonna haridus-, kultuuriteenuseid, toimib arvestatav tööranne valdade vahel ning piirkonna elanikud on seotud isiklike ning tööalaste sidemetega. Mõlemad omavalitsusüksused kuuluvad mitmesse samasse mittetulundusühingutesse.

Ühinemise tulemusel on võimalik optimaalselt planeerida piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut (lasteaiad, koolid, huviharidus, sotsiaalasutused, vaba aja ja sportimisvõimalused) tagades nende teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi kõigis piirkondades. Kasutades tänaste omavalitsusüksuste arengupotentsiaali ja tugevusi on võimalik arendada kogukondade jätkusuutlikku arengut ja suureneb strateegiline juhtimisvõimekus. Ühinemise tulemusel on parem võimalus parandada omavalitsuse elanike elukvaliteeti, arendada igapäevelu ja infrastruktuuri. Suurem eelarve võimaldab paremini maandada finantsriske ning koondada ressursse prioriteetsete tegevuste kiiremaks ja kvaliteetsemaks läbiviimiseks. Ühise territoriaalse planeerimisega tagatakse ratsionaalsem investeeringute kavandamine ja elluviimine, sihipärasem ja otstarbekam ressursikasutus. Omavalitsusüksuste ühinemisel seatakse eesmärgiks uue omavalitsuse võimekuse kasv, kvaliteetsete avalike teenuste pakkumine, piirkonna arengueelduste kasutamine ja piirkonna ühtlane areng. Ühinemise teel moodustunud kohaliku omavalitsuse üksus toetab vallaelanike heaolu ja rahulolu oma kodukohaga, väärtustab kogukondade jätkusuutlikku arengut, head elukeskkonda ja traditsioonide püsivust. Uue omavalitsuse kõigile elanikele on kättesaadavad kõrge kvaliteediga avalikud teenused.

Ühinemisläbirääkimiste käigus avalikustati ühinemislepingu projekt ajavahemikul 4.-25. november 2016 ühinevate kohalike omavalitsuste veebilehtedel, vallavalitsuses ja raamatukogudes. Lisaks toimusid ühinemislepingu projekti arutelud 14.-16. november Haljala vallas ja 19. november Vihula vallas. Ühinemislepingule esitati 25 ettepanekut, nendega arvestamine on kantud ühinemislepingu lisana toodud õiendisse.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõike 8 ja § 9 lõike 6 punkti 3 kohaselt viidi elanike arvamus väljaselgitamiseks Haljala ja Vihula vallas ajavahemikul 21.-27. november 2016 läbi elanike küsitlus. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused

	Hääleõiguslike elanike arv	Vastanuid	Osaluse %	JAH	%	EI	%
Haljala	2065	128	6,2	116	90,6	11	8,6
Vihula	1750	164	9,4	128	78,0	36	22,0
Kokku	3815	292	7,7	244	83,6	47	16,1

Allikas: Haljala ja Vihula valla volikogude otsused elanike küsitluste tulemuste kinnitamiseks.

Haljala Vallavolikogu esitas 22.12.2016 kirjaga nr 1-7/1218 ja Vihula Vallavolikogu esitas 20.12.2016 kirjaga nr 1-9/78 Lääne-Viru maavanemale taotluse haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks koos Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 9 lõike 9 kohaste dokumentidega.

Lääne-Viru maavanem edastas 27.12.2016 kirjaga nr 12-1/16-2142-1 oma seisukoha koos maavanemale esitatud ühinemisdokumentatsiooniga Rahandusministeeriumile. Maavanem toetab nimetatud omavalitsuste ühinemist, kuigi moodustuva omavalitsuse elanike arv jääb alla omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumit. Maavanem märgib, et ühinemise tulemusena tekkiv omavalitsus on tasakaalustatud arengul põhinev jätkusuutlik omavalitsusüksus, mis võtab arvesse elanike õigustatud vajadusi, kohalikke arengueeldusi, ajaloolist asustust ja kultuuritraditsioone. Samuti toetab maavanem ühinevate omavalitsuste soovi nimevaliku osas ehk Lahemaa valla teket.

Rahandusministeerium on omavalitsusüksuste esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlused koos lisadega läbi vaadanud ning toetab taotluses esitatud omavalitsuste haldusterritoriaalse korralduse ja sellega seotud piiride muutmist. Esitatud dokumendid on kooskõlas kehtivatest õigusaktidest tulenevate nõuetega.

Vabariigi Valitsuse nõustamiseks haldusreformi seaduse § 5 lõike 4 alusel moodustatud Põhja-Eesti piirkondlik komisjon arutas esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmisega seonduvat 19. detsembri 2016 koosolekul. Komisjon toetab volikogude algatatud ühinemist, kuna taotletava ühinemise tulemusel tekib ühtne omavalitsus, mis on positiivse mõjuga haldusreformi eesmärkide täitmisele.

Eelnõu § 1 lõikega 1 muudetakse haldusterritoriaalset korraldust selliselt, et Haljala ja Vihula valla ühinemise teel moodustatakse uus kohaliku omavalitsuse üksus – Lahemaa vald.

Nimetatud valdade volikogud otsustasid 15. detsembril 2016 tehtud otsustega taotleda haldusterritoriaalse korralduse muudatust ning kinnitasid ühinemislepingu. Ühinemislepingus on sätestatud, et uus kohalik omavalitsus on avalik-õiguslik juriidiline isik nimega Lahemaa vald, mille keskus asub Võsu alevikus. Lisaks teenuskeskus Haljalas.

Ühinevate omavalitsuste ühinemisdokumendid koos ühinemislepinguga on kättesaadavad:
Haljala valla dokumendid:
<http://delta.andmevara.ee/laane-viru/dokument/830578>.

Vihula valla dokumendid:
<http://delta.andmevara.ee/laane-viru/dokument/829210>.

Eelnõu § 1 lõikega 2 määratakse uue moodustuva haldusüksuse nimeks „Lahemaa vald“.

Kohanimenõukogu otsustas 20. detsembri 2016 koosolekul Lahemaa valla nime moodustatava haldusüksuse nimena mitte toetada, märkides, et Lahemaa nimi ei sobi kahe ühineva valla nimeks põhjusel, et ainult üks kahest ühinejast asub Lahemaal ning Lahemaa territoorium hõlmab suurt ala, mis ei jää ühinejate territooriumile. Lahemaa nimi ja asukoht on pikaajaliselt kinnistunud ühe kindlapiirilise maastiku- ja kultuuriareaalina Eestis. Lahemaa geograafilised ja tunnetuslikud piirid on üldteada, suur osa Lahemaast jääb Kuusalu valda (Harju maakond). Lahemaa rahvuspark tähistab lisaks looduskaitsealale ka kultuuripärandipiirkonda. Ühinejate (suuliselt) esitatud seisukoht, et enamik Lahemaa tuntud mõisaid asub Vihula valla territooriumil, ei oma siinsel juhul tähtsust, kuna Lahemaa on eelkõige looduskaitseala (rahvuspark loodi 1971. aastal), samuti kuuluvad Lahemaa piirkonna talumaastikud pärandkoosluste hulka samaväärsena mõisamaastikega. Vihula vald asub Lahemaal, kuid Haljala vald mitte. Lahemaa nimi oleks valla puhul eksitav nii geograafiliselt (KNS § 13 lg 6 p 4) kui Eesti aja- ja kultuuriloo kontekstis (KNS § 13 lg 6 p 3).

Lahemaa nime sobivuse kohta on kohanimenõukogu vallanimede rakkerühm soovitusel andnud kahel korral: Haljala, Kadrina ja Vihula ühinemiste korral ning Haljala ja Vihula ühinemiste korral. Mõlemal juhul peeti Lahemaa nime haldusüksuse nimena eksitavaks ehk ebasobivaks. 12. detsembril esitas Kuusalu vald kohanimenõukogule märgukirja, milles juhtis tähelepanu nime sobimatusele ning on omalt poolt ühineva valla nimena pakkunud Haljala või Võsu valda. Kohanimenõukogu leidis, et Lahemaa nime ja tuntust on tulevasel vallal piirkonna tutvustamiseks võimalik kasutada, selleks ei ole vaja, et sama nime kannaksid haldusüksused.

Vabariigi Valitsus arutas nimevaidlustega omavalitsuste ühinemise küsimusi 12. jaanuari 2017. aasta valitsuskabineti nõupidamisel ning tegi Rahandusministeeriumile ülesandeks küsida omavalitsustelt haldusüksuse nime valiku kohta täiendavaid selgitusi, miks ei ole valitud kohanimenõukogu soovitatud nime ning kaaluda jätkuvalt kohanimenõukogu pakutud nimevalikuid. Rahandusministeerium saatis vastava kirja omavalitsustele 13. jaanuaril 2017 (riigihalduse ministri 13.01.2017 kiri nr 14-1/00483-7).

Haljala ja Vihula volikogud esitasid 26.01.2017 ühiskirjaga Rahandusministeeriumile seisukoha, milles jäid valitud Lahemaa valla nime juurde. Omavalitsused märgivad, et pärast ebaõnnestunud ühinemisläbirääkimisi Haljala, Kadrina ja Vihula valla vahel, tegi Haljala Vallavolikogu 20.09.2016 otsusega nr 174 Vihula Vallavolikogule ettepaneku alustada läbirääkimisi Vihula vallaga, eesmärgiga moodustada kahe omavalitsuse baasil üks omavalitsusüksus. Läbirääkimistel olid põhiteemadeks elanike elukvaliteedi säilimine ja tulevase omavalitsuse jätkusuutlikkus. Samuti piirkonna omapära peegeldava nime leidmine. Nimevalikul lähtusid omavalitsused kohanimenõukogu soovitustest, kus kolmanda prioriteedina on ära toodud „Silmapaistev (loodus)nimi ühinevate valdade territooriumilt“ ja näitena ära toodud Lahemaa nimi. Volikogud leidsid, et Lahemaa on sobiv nimi tulevasele omavalitsusele, mida iseloomustab eelkõige ilus loodus, keskkonnahoidlikkus ja turism.

Haljala ja Vihula vallavolikogud on seisukohal, et:

- Lahemaa nimi kajastab parimal viisil tekkivat omavalitsusüksust, tema eesmärgid ja arengut silmas pidades.
- Lahemaa nime on heaks kiitnud mõlema ühineva valla elanikud ühinemislepingu aruteluks korraldatud rahvakoosolekul. Rahvahääletusel toetas ühinemist Haljalas 91 % ja Vihulas 78 % hääletanutest. Volikogud ei pea õigeks rahva poolt suure poolehoiu saanud nime muuta.
- Kui arvestada pelgalt Lahemaa Rahvuspargi territooriumi, siis tõepoolest 51 % sellest asub Kuusalu valla territooriumil, 45 % tulevase Lahemaa valla territooriumil ja 4 % Kadrina valla territooriumil. Haljala ja Vihula valla jaoks on oluline see, et Lahemaa Rahvuspargi administratiivne keskus ja peamised turismiobjektid asuvad tulevase Lahemaa valla territooriumil. Samuti saab rahvuspargis asuma tulevane vallakeskus Võsu.
- Lahemaa ei ole pelgalt rahvuspargi nimi. Lahemaa nimi on loodud soome geograafi, Tartu ülikooli professori J.G.Granö poolt eelmise sajandi kahekümnendatel aastatel, kes nimetas nii „maastikulist üksust looklahelise lavalausmaana Põhja-Eesti rannikul Kuusalu ja Kunda vahel“.
- Nimi Lahemaa ei samastu, vastupidiselt üldsuse poolt väidetavale, Haljala ja Vihula valdade elanikes ehituspiirangute ja bürokraatiana, vaid vastupidi – nii valdade elanikud kui omavalitsus on teinud rahvuspargi administratsiooniga tulemusrikast koostööd, mis on andnud rahulolutunde mõlemale osapoolele.

- Lisaks eeltoodule väärtustab Lahemaa nimi kogu tulevase valla piirkonda, mis omakorda on eelduseks elanikkonna kasvule ja seeläbi ka tulevase valla võimekuse kasvule.

Eeltoodut arvesse võttes paluvad Haljala ja Vihula vald jätta Haljala valla ja Vihula valla ühinemislepingus kokkulepitud nimi muutmata ja määrata uue moodustatava omavalitsuse nimeks Lahemaa vald.

Rahandusministeerium märgib, et Lahemaa nime eelistasid haldusüksuse nimena kohalikud elanikud omavalitsuste ühinemise eel korraldatud rahvakoosolekul. Vabariigi Valitsus võib, kuid ei pea omavalitsuse haldusüksuse nime sooviga arvestama (ETHS § 7¹ lg 4), sealhulgas ei ole Vabariigi Valitsusele haldusüksuse nime kinnitamisel siduv Kohanimenõukogu arvamus. Kuna valitud nimi ei ole otseses vastuolus kohanimeseadusega, siis tuleks Rahandusministeeriumi ettepanekul Vabariigi valitsuses kinnitada haldusüksuse nimeks Lahemaa vald. Arvestada tuleb siin ka asjaoluga, et kuna moodustuv omavalitsusüksus ei vasta omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile, siis tuleb Vabariigi valitsusel haldusreformi seaduse § 9 lõike 2 alusel algatada ühinevate omavalituste uus ühendamine mõne piirneva omavalitsusega, et täita kriteerium. Vabariigi Valitsus saab oma algatatud ühinemisel pakkuda moodustuvale omavalitsusele uue nime.

Eelnõu §-ga 2 määratakse uue haldusüksuse piir ning seatakse Maa-ametile ülesandeks korraldada uute piiride kandmine riigi maakatastri kaardile.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Lääne-Viru maakonna valdade loetelust jäetakse välja sõnad „Haljala“ ja „Vihula“ ning lisatakse sõna „Lahemaa“.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse eelnõu määrusena ja selle §-de 1 ja 3 jõustumise tähtpäev. Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikele 1 jõustub Vabariigi Valitsuse määrus haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, kuid §-d 1 ja 3, mille järgi moodustatakse Haljala ja Vihula valla ühinemisel Lahemaa vald ja sellest tulenevalt muudetakse haldusüksuste nimistut, jõustuvad ühinenud Lahemaa Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Haldusreformi eesmärgiks on:

- a) võimekus pakkuda inimestele paremaid avalikke teenuseid (so teenuseosutamise potentsiaali kasv)
- b) tagada piirkondade konkurentsivõime kasv
- c) täita iseseisvalt neile seadusega pandud ülesandeid

Arvestades haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärkide ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet on Haljala ja Rakvere valla ühinemisel üheks omavalitsusüksuseks positiivne mõju haldusreformi eesmärkide täitmisele järgmiste asjaolude lõikes⁵.

Ajalooline põhjendus

Haljala ja Vihula vald asuvad oma tänase territooriumi ulatuses suures osas endise Haljala kihelkonna maadel. Esmakordsed kirjalikud teated Haljala kihelkonna kohta on pärit Taani Hindamisraamatust (1241. a), kus kirjeldatakse kihelkonnakülasid, nende suurust ja omanikke. 15.saj. eraldus Haljalast omaette kihelkonnaks Rakvere. Seega kujunesid järgnevateks sajanditeks lõplikult välja kihelkonna territooriumi piirid. Haljala kihelkonna alad jäävad tänapäeval tervikuna Lääne-Viru maakonna koosseisu. Kihelkonna kesk- ja lõunapoolsed osad umbes 45% ulatuses moodustavad Haljala valla. Põhjapoolsed osad vastu Soome lahte moodustavad Vihula valla idapoolse osa. Väike kagupoolne ala kuulub Viru-Nigula valda ning väike lõunapoolne ala Rakvere valda. Idapoolne tükike kihelkonnast kuulub Sõmeru valla lääneserva. Pikk kihelkonna läänesopp kuulub Kadrina valda. Territooriumi suurus oli umbes 500 km². Osa Vihula vallast kuulus varasemasse Kadrina kihelkonda. Naaberkihelkonnad olid Kuusalu, Kadrina, Rakvere ja Viru- Nigula. 14-17. saj. tekkis Haljala kihelkonnas kokku 18 mõisat, suurimad nendest olid Selja, Sagadi, Loobu ja Aaspere. Tähtsamad sadamakohad (ka Virumaa mastaabis) olid Vergi ja Toolse.

Seoses pärisorjuse kaotamisega moodustati vallad kui talurahva omavalitsusüksused. Kuivõrd toona tähistas vald ühe mõisa talurahvast, loodi Haljalas 18 valda, mis 19. saj. lõpul ühendati kolmeks suuremaks – Aaspere, Vihula ja Maarja (ehk Varangu). Haljala vald moodustati 1917. Aastal. Praegune Haljala valla territoorium moodustus Haljala külanõukogu territooriumi baasil, valla staatus omistati Haljala Küla RSN TK-le 30.aprillil 1992.a.

Vihulat on esmakordselt mainitud aastal 1241. a. Vihula valla pindalaks on 364,91 km², enamusest (u 60%) paikneb Lahemaa Rahvusparki territooriumil. 72% Vihula vallast on kaetud metsaga. Lahemaa Rahvusparki koosseisus paikneb Vihula valla piires 13 sihtkaitsevööndit ja kaks loodusreservaati, maastikukaitsealadest on valla territooriumil Selja maastikukaitseala Selja jõeoru ja sealt avanevate paljandite kaitseks ning Toolse maastikukaitseala Eesti mandriosa ainsa soostunud tammiku kaitseks.

Valla staatus omistati Vihula Küla RSN TK-le 12.detsembril 1991. a. Omavalitsuste vabatahtliku ühinemise tulemusena moodustati 08. juunil 1999. a senise Vihula valla ja senise Võsu valla baasil uus omavalitsusüksus Vihula vald, keskusega Võsul. Vallal on u 100 km pikkune rannajoon. Vihula valla alla kuulub Eesti põhjapoolseim saar – Vaindloo, samuti kuuluvad Vihula valla koosseisu Uhtju saared.

Tulenevalt ajaloolisest seotusest on piirkonna elanikud olnud läbi lähiajaloo sotsiaalselt ja majanduslikult seotud. Toimib tööranne, kasutatakse omavalitsuste teenuseid ning suheldakse nii organisatsioonide kui eraisikute tasandil.

Ühinemise mõju elanike elutingimustele ja elanike ühtekuuluvustunne

Mõlema omavalitsuse puhul on sarnane kultuuriline ning majanduslik taust. Tegemist on põliste põllumajanduspiirkondadega (endised mõisamaad ja sealt edasi kolhoosid) ning seetõttu on neil sarnased probleemid. Suurimaks erinevuseks ja samas ka suurimaks ühendajaks kahe omavalitsuse osas on meri. Vihula valla territooriumi hõlmab suurel määral Lahemaa rahvuspark, mille olulisus piirkonna jaoks on määrava tähtsusega.

Mõlemad omavalitsused on viimaste aastakümnete jooksul olnud kultuuriliselt väga seotud. Peamine tööranne mõlema omavalitsuse territooriumil on Rakvere suunas. Viimasel ajal on

⁵ Alljärgnev hinnang tugineb eksperthinnangule, mis on haldusreformi ettevalmistamiseks moodustatud Põhja-Eesti piirkondliku komisjoni poolt heaks kiidetud.

sagenenud tööränne Haljala vallast Vihula valda seda eriti seoses Vihula valla territooriumil asuvate mõisate, kui peamiste turismiobjektide ja metallitööstuste arenguga. Samas Vihula valla elanikud kasutavad Haljala valla erinevaid teenuseid (haridus, kultuur, jaekaubandus jt). Suurimaks ühtekuuluvustunde tekitajaks saab ilmselt tulevikus olema ühiselt tekkivad uued traditsioonid ning seniste traditsioonide edasikandmine ja tunnustamine kogu vallarahva poolt. Oluliseke peetakse ka koostööd naaberkihelkondade ja naaberomavalitsustega.

Mõlemad vallad on oma senistes arengusuundades väärtustanud looduslähedast, head ja turvalist elukeskkonda ning samal suunal plaanitakse jätkata ka uues moodustavas omavalitsuses.

Omavalitsuste ühinemisega piirkonna elanike senised elutingimused oluliselt ei muutu. Säilivad senised teenused ja nende osutamise kohad, võimalusel täienevad sotsiaalteenuste pakkumise võimalused ning teenuste loetelu. Mõlema ühineva omavalitsuse tugevusi ära kasutades arendatakse välja ühtlase kvaliteediga avalike teenuste võrk.

Ühinevad omavalitsused on kokku leppinud elanike igapäevaste valikute toetamise ning edaspidi toetatakse näiteks laste huvihariduse omandamist huvikoolides väljaspool omavalitsust. Eakate vallakodanike hoolekandeteenuste rahastamisel kaetakse põhjendatud juhtudel vajalikud kulud.

Kõik omavalitsuse eelarvest makstavad palgad, hüvitised, toetused ja muud rahaliselt arvestatavad väärtused ühtlustatakse paremuse suunas.

Ühinemise mõju avalike teenuste osutamise kvaliteedile ja haldussuutlikkusele

Haljala ja Vihula valla tänane haldussuutlikkus on enamuses valdkondades küllaldane selleks, et pakkuda vajalikke teenuseid nii tänasel territooriumil kui ka suuremal, loodava ühendvalla, territooriumil. Ühinemise järgselt tagab parem rahaline võimekus ka suuremad võimalused investeringuteks.

Omavalitsusüksuste ühinemisel seatakse eesmärgiks uue omavalitsuse võimekuse kasv, kvaliteetsete avalike teenuste pakkumine, piirkonna arengueelduste kasutamine ja ühtlasem piirkondliku areng. Ühinemise järgselt ametiasutused liidetakse ning senise struktuuri baasil luuakse lisaks ametikohad, mille järele kindlasti vajadus tekib. Tulevikus soovitakse lihtsustada veelgi asjaajamise korraldust, võtta kasutusele senisest enam elektroonilisi vorme, luua regulatsioone, mis piiritlevad keskkonna, milles ametnikel on pädevus otsuseid teha kiirelt ning võrdse kohtlemise printsiibist lähtuvalt ja hea halduse tava arvestades. Uues omavalitsuses on kvalifitseeritud ametnikud ja töötajad, läbi kelle on tagatud kõigile elanikele on kättesaadavad kõrge kvaliteediga avalikud teenused. Ametnikele ja töötajatele võimaldatakse läbi uuendatud koosseisude ja korrastatud tööülesannete konkurentsivõimeline palk

Ühinemise teel moodustunud kohaliku omavalitsuse üksus toetab vallaelanike heaolu ja rahulolu oma kodukohaga, väärtustab kogukondade jätkusuutlikku arengut, head elukeskkonda ja traditsioonide püsimist.

Ühinevad omavalitsused soovivad tulevikus luua võimalused ettevõtlusele soodsa arenguruumi tekkimiseks ning panustada hariduse kvaliteedi tõstmisse, väärtustades õpetajate tööd ja töötades välja uued õpetajate tasustamise alused. Positiivse kuvandi loomisel kasutatakse Vihula valla kui Lahemaa rahvusparki territooriumi (sh mõisad) mitmekesiseid võimalusi rõhutades loodusliku elukeskkonna eeliseid ja Haljala valla olemasolevate kultuuri ja haridusasutuste potentsiaali valla kui terviku nüüdisaegse ja turvalise ning looduslähedase elukeskkonnana.

Ühinemise mõju demograafilisele situatsioonile

Demograafiliselt on nii Haljala kui ka Vihula vallas elanike arv langustrendis. Elanike koosseisus on üsna suur osakaal eakatel inimestel, samas sünnib piirkonnas igal aastal u 20

last. Selline rahvastiku koosseis võimaldab jätkusuutlikult kavandada lasteaedade ja koolide tööd, samas nõuab pidevat tähelepanu eakatele suunatud teenuste pakkumisele- sotsiaaltransport, teenused, hooldus nii kodus kui vajadusel hooldusteenuse toetamine hoolekandeesutuses.

Demograafilisi muutusi saab esile kutsuda edasiste poliitiliste otsustega – kõrgemad toetusemäärad, tasuta toit koolis ja lasteaias, huvikoolide rahastamine, tasuta lumetõrje, mis aitavad kaasa elukeskkonna arendamisele, ettevõtluskeskkonna paranemisele millega kaasneb uute töökohtade teke ja palgataseme paranemine.

Ühinemise mõju transpordi ja kommunikatsiooni korraldusele

Transpordikorraldus ühinevate omavalitsuste piirkonnas on seni korraldatud suhteliselt hästi. Vajadus on tihendada senist liinivõrku Rakverest Haljala ja Võsu suunal õhtuti peale tööpäeva ja huviringide lõppemist. Edasise transpordikorralduse parendamise eesmärgiks võetakse senise toimiva, mõistliku ja tegelikul elanike vajadustel põhineva süsteemi säilitamine ja täiustamine samuti sotsiaaltranspordi ja õpilastranspordi ühildamist.

Oluliseks peetakse valla ajalehe väljaandmist ja selle tasuta kojukannet iga vallaelaniku postkasti. Üldiseks teadmiseks ametlikku infot edastatakse vallaelanikele peamiselt läbi valla ametliku veebilehe ja valla ajalehe, samuti kasutatakse erinevaid sihtgruppide kontakte ja kasutatakse sotsiaalmeedia võimalusi.

Ühinemise mõju ettevõtluskeskkonnale

Ühiseks eesmärgiks on ettevõtluse edendamiseks võimaluste loomine, milleks suurem omavalitsus annab läbi strateegilise planeerimise eeldatavalt paremad võimalused. Suuremas omavalitsuses suudetakse elukeskkonna edendamise ja kvaliteetsete avalike teenuste pakkumisega tagada ettevõtjatele vajalik töökeskkond (toimimiseks vajalik taristu) ja tööjõud. Jätkatakse ettevõtjate tunnustamist ja igal aastal parimatele ettevõtjatele auhindade andmise tava.

Ühinemise mõju hariduslikule olukorrale

Alusharidust pakuvad lasteaiad (lasteaiarühmad) paiknevad moodustavas Lahemaa vallas piisava tihedusega ja jäävad toimima senistes asukohtades.

Kokku on lepitud, et senised koolid jätkavad tegevust. Koolides pakutakse vajalikke tugiteenuseid. Võimalik on korraldada valla siseselt koolides ja ka lasteaedades õpetajate ja põhikooli õpilaste vahetust.

Haljalasse on kavas ehitada uus põhikoolihoone koos võimlaga, mis peaks tagama võimaluse kogu piirkonna lastele väga kaasaegse ja kvaliteetse hariduse omandamiseks.

Valla kui organisatsiooniliselt ühtse teenusepiirkonna toimimine

Ühinemise tulemusel on võimalik optimaalselt planeerida piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut (lasteaiad, koolid, huviharidus, sotsiaalasutused, vaba aja ja sportimisvõimalused) tagades nende teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi kõigis piirkondades.

Kogu Lahemaa valla territooriumil korraldatakse teenuste pakkumine ühtsetel alustel. Lahemaa vallavalitsus kui ametiasutus pakub avalikke teenuseid valla ametiasutuses ning teeninduskeskustes Haljalas ja Vihulas. Teeninduskeskuses töötavad ametnikud on ametiasutuse töötajad ja kuuluvad ametiasutuse struktuuriüksuste koosseisu. Selline töökorraldus tagab koostöö, kogemuste vahetamise võimalused ja organisatsioonilise kuuluvustunde ning ühtlase kvaliteedi.

Ühetüübilised ja sarnastel alustel töötavad hallatavad asutused liidetakse või ühendatakse ning luuakse sellega tugevamad organisatsioonid, ühtlaselt kõrge teenuste kvaliteet ning tegusad töötajate meeskonnad.

Efektiivsemaks majandamiseks kasutatakse erinevate teenuste sisseostmisel üldjuhul ühishankeid.

Eelnõu ei oma olulist mõju keskkonnale, riigiasutuste korraldusele, riigi julgeolekule ega välissuhetele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks teostavad ühinevad kohaliku omavalitsuse üksused vähemalt järgmisi tegevusi:

- 1) valla põhimääruse ja vallavalitsuse hallatavate asutuste põhimääruste kinnitamine;
- 2) arengukava kinnitamine;
- 3) üldplaneeringu koostamine;
- 4) eelarvestrateegia ja eelarve koostamine ja kinnitamine;
- 5) muude õigusaktide ajakohastamine;
- 6) ametiasutuste reorganiseerimine jne.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine võib tuua kaasa kulusid kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvetele tööjõukulude osas (eelpoolnimetatud tegevuste teostamiseks, hüvitised võimalike koondamiste puhul), mis on võimalik katta haldusreformi seaduse § 20–23 sätestatud tingimustel ja korras riigieelarvest eraldatavast ühinemistoetusest.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine toob kaasa kulud riigieelarvele. Haldusreformi seaduse § 21 lõike 4 alusel makstakse ühinemise järgselt vähemalt 5000 elanikuga omavalitsustele ühinemistoetust kahekordses määras (100 eurot elaniku kohta). Ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 2017. aasta 1. jaanuari seisuga. Ühinemistoetust arvutatakse iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta eraldi ning see ei või olla väiksem kui 300 000 eurot ja suurem kui 800 000 eurot iga ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta. Samas alla 5000 elanikuga omavalitsusüksustele makstavat ühinemistoetust makstakse vastavalt elanike arvule lineaarselt vähendatud mahus haldusreformi seaduse § 21 lõike 6 kohaselt.

Rahvastikuregistri andmetel elab 1. detsembri 2016. a seisuga Haljala vallas 2476 inimest ja Vihula vallas 1926 inimest, kokku 4402 inimest. Lahemaa valla moodustumisel on riigieelarvest eraldatava ühinemistoetuse summaks umbes 510 300 eurot (255 150 + 255 150) eurot⁶.

Ühinemistoetus eraldatakse arvestades haldusreformi seaduse § 22 kehtestatud ühinemistoetuse maksmise korda. Ühinemise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse ühinemistoetuse suuruse kinnitab Vabariigi Valitsus korraldusega.

Valla- või linnavalitsus peab ühinemistoetuse saamiseks esitama ühe kuu jooksul pärast ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamist Rahandusministeeriumile ühinemistoetuse eraldamise taotluse, milles selgitab ühinemistoetuse kasutamise vastavust kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse § 6 lõikele 2.

⁶ Kuiigi ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 01.01.2017 seisuga, võib eeldada, et ühinemistoetuse maht oluliselt ei muutu.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu on kavandatud jõustuma Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, välja arvatud eelnõu §-d 1 ja 3. Nimetatud sätted jõustuvad kohaliku omavalitsuse volikogus valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

Eelnõu jõustumise tähtajad on sätestatud Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikes 1.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu ei saadeta eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastusringile, kuna see ei puuduta otseselt teiste ministeeriumite valitsemisala. Samuti ei saadeta seda kooskõlastamiseks üleriigilistele kohaliku omavalitsuse üksuste liitudele, kuna tegemist on omavalitsuste omaalgatusliku ühinemise otsustamisega, mille puhul ei ole vajadust teiste ühinemisega mitteseotud omavalitsuste arvamust küsida.